

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Рівне – 2020

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету.

Цюлопа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 30.01.2020 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2020. – Вип. 6. – 272 с.

ISBN 978-966-416-720-5

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Гарлайчук О.В.</i> Дидактична гра як засіб виконавсько-технічного розвитку скрипалів-початківців.....	5
<i>Мазур Д.В.</i> Стан розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів.....	11
<i>Пастушенко Л.А., Пастушенко А.С.</i> Основні тенденції формування гуманістичних цінностей сучасного вищого навчального закладу.....	16
<i>Прокопюк Л.В., Овсіюк Н.М.</i> Специфічні особливості студійної роботи вокалістів.....	21
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Технологічні основи колективного виконавства.....	29
<i>Топоровський Н.Ю.</i> Специфіка фаху диригента-хормейстера.....	38
<i>Ужинський М.Ю., Прокопюк Л.В.</i> Роль сучасних звукових технологій у концертній роботі вокалістів.....	42
<i>Устенко К.О., Гарбуз Т.В.</i> Формування творчої активності у студентів в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.....	49
<i>Филипчук М.С.</i> Виконавські прийоми та техніки гри на бас-гітарі: теоретико-методичний аспект.....	57

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Брикайло Н.В.</i> Бандурне мистецтво на теренах України: генеза та шляхи розвитку.....	66
<i>Бульботка А.А.</i> Українська сучасна духовна хорова музика: аспекти побутування.....	73
<i>Валентюк Т.А.</i> Життєдіяльність Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне: заснування та ключові етапи розвитку.....	79
<i>Даюк Ж.Ю., Проказюк Р.І.</i> Вплив європейської культури на зародження піаністичного мистецтва України.....	89
<i>Даюк Ж.Ю., Шишка Я.М.</i> Культурно-історичні аспекти виникнення та розвитку струнно-смичкових інструментів.....	94
<i>Дем'янюк О.О.</i> Штрихи до педагогічного портрету Людвіга Котлара.....	100
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічна і диригентська спадщина Елеонори Скрипчинської в історичному часі української музичної культури (до 120-річчя від дня народження).....	105
<i>Закопець Л.М.</i> Методологічні аспекти роботи над звуком на початковому етапі навчання гри на гобої.....	114
<i>Заходякін О.В., Лістратова Т.М.</i> Передумови становлення та розвитку естрадно-джазового виконавства в Україні.....	122
<i>Корнієва А.Г., Фарина Н.П.</i> Ім'я Соломії Крушельницької в контексті національного бренду.....	126
<i>Марцинковський С.Л.</i> Секрети педагогічної майстерності Станіслава Димченка.....	132

<i>Нестерчук О.В.</i> Концерт фа-мажор для фортепіано з оркестром Джорджа Гершвіна: художньо-виконавський аспект.....	143
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> До питання становлення та розвитку українського фортепіанного мистецтва.....	149
<i>Прит К.О.</i> Теоретичний аналіз школи bel canto.....	155
<i>Прищепя Т.Б.</i> Творчий портрет музиканта-мультиінструменталіста Богдана Прищепи	161
<i>Рокіщук І.І., Белік В.М.</i> Мікшерний пульт як складова частина концертно-турової звукорежисури	165
<i>Столярчук Б.Й.</i> Уляна Кот – майстриня, берегиня традиційної української культури	172
<i>Трофімчук К.А.</i> Культурно-музичне середовище Америки ХХ століття: стилістичні ознаки та особливості розвитку	176
<i>Харитон І.М.</i> Авторство давньоукраїнської церковної монодії.....	184
<i>Хоменюк Т.С.</i> Феномен творчості Майкла Джексона: вокально-виконавський аспект	190
<i>Якимчук С.Н., Піддубник В.Г.</i> Генеза хорової культури Галичини у світлі духовних традицій другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	195
<i>Яковець О.М.</i> Особливості фактури у бандурній музиці Г.Хоткевича	202

РОЗДІЛ ІІІ.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Смаль-Стоцька І.М.</i> Європейський досвід впровадження інклюзивної освіти	210
<i>Гедьфалві Т.І.</i> Розвиток музичного слуху молодших школярів засобами карпатського фольклору	216
<i>Кобилянська К.О.</i> Організація самостійної роботи учнів у процесі фортепіанної підготовки.....	222
<i>Кривчук І.П.</i> Нетрадиційний урок як середовище розвитку музичного інтересу молодших школярів	228
<i>Палаженко О.П., Єгоров А.С.</i> Зміст музично-просвітницької діяльності студентів-магістрантів у мистецьких закладах вищої освіти	235
<i>Солдатенко А.Л., Радковська Л.М.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учнів-підлітків	241
<i>Томчук О.В., Крижановська Т.І.</i> Розвиток стильової грамотності учнів 8-11 класів на уроках інтегрованого курсу "Мистецтво".....	247
<i>Цаун Р.В.</i> Методика роботи з дитячим фольклорним ансамблем.....	254
<i>Шихова Г.І.</i> Педагогічні особливості застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва	260
Про авторів	268

СПЕЦИФІКА ФАХУ ДИРИГЕНТА-ХОРЕМЙСТЕРА

Анотація. У статті аналізується діяльнісний самовияв диригента-хормейстера – однієї з найскладніших та багатограних спеціальностей музичного профілю.

Ключові слова: диригент-хормейстер, хоровий колектив, репетиційний процес, концертно-сценічна практика.

Анотация. В статье анализируется действенное проявление дирижера-хормейстера – одной из самых сложных и многогранных специальностей музыкального профиля.

Ключевые слова: дирижер-хормейстер, хоровой коллектив, репетиционный процесс, концертно-сценическая практика.

Annotations: The article analyzes the active self-expression of a conductor-choirmaster – one of the most complex and multifaceted specialties of the musical profile.

Key words: choir conductor, choir, rehearsal process, concert and stage practice.

Постановка проблеми. На сучасному етапі національного відродження України поживається цікавість до хорового мистецтва як до одного із найдемократичніших, в силу його високої естетичної організації та доступності у сприйнятті. Хорове мистецтво України – широкомасштабний музично-естетичний феномен, що, буквально в усі суспільно-естетичні періоди був і сьогодні є яскравим "носієм" широкого спектру художньої образності найрізноманітніших світоглядних переконань соціуму.

Та варто пам'ятати – специфіка цього виду колективного музичування є такою, що зумовлюється дієвістю двох складових: хорового колективу та диригента-хормейстера – лідера цього мистецького "угруповання".

Роль хормейстера у творчому процесі життєдіяльності хорового колективу є надважливою, адже диригент є його лідером, а отже генератором діялісно-творчого процесу колективу. Відтак роль диригента-хормейстера у цьому "сплетінні", на наше переконання, є надзвичайно важливою, а тема, що так чи так зумовлює аналітику цієї сфери діяльності людини, є, на наше переконання, актуальною.

Мета статті – на основі теоретичного аналізу наукових джерел розкрити сутнісні характеристики професії диригента-хормейстера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уся дослідницька аналітика, що так чи так спрямовується на осмислення проблематики, пов'язаної із специфікою фаху диригента-хормейстера, в українському соціокультурному просторі, знаходить своє відображення у цілому ряді наукових публікацій, які умовно можна розділити на кілька найважливіших груп. Серед них можемо виділити наукові розвідки, що спрямовані на тлумачення ключових питань, пов'язаних із: специфікою хорового

інтонування (О. Бенч, Л. Архімович, М. Гордійчук), особливістю хорової композиторської творчості та хорового виконавства (К. Пігров, В. Краснощоків, А. Лашенко, Л. Андрос), тлумаченням проблематики, пов'язаної із діяльнісним самовиявом диригента-хормейстера (Г. Дмитревський, В. Живов, К. Ольхов), осмисленням ряду ключових аспектів, що стосуються сфери сучасного хорового виконавства (О. Бенч, Л. Бутенко, П. Ковалик, А. Лашенко, О. Полякова, Н. Селезньова, Т. Смирнова та ін.). Разом з тим, для нашої розвідки неабияке значення мають праці, спрямовані на осмислення цілого кола питань, пов'язаних із найрізноманітнішими діяльнісними проявами хормейстера у репетиційно-концертному процесі життєдіяльності хорового колективу (Л. Андреева, Л. Безбородова, М. Данілін, О. Єгоров, С. Казачков, К. Пігров, К. Птиця, В. Соколов, Г. Струве, П. Чесноков, Л. Шаміна, М. Глінський, К. Кребс та ін.).

Виклад основного матеріалу. Вдаючись до аналізу діяльнісного самовияву диригента-хормейстера, як необхідної умови творчого процесу в жанрі хорового музикування, заважимо – хормейстер, на думку музичних теоретиків, – одна з найскладніших спеціалізацій музичного профілю, адже зумовлюється оперуванням не тільки цілого ряду професійних знань й умінь музично-теоретичного профілю, а і високою загальною ерудованістю у наукових сферах, пов'язаних із філософією, етикою, естетикою, історією, психологією тощо.

Водночас зауважимо – жоден з видів музичного мистецтва, не кваліфікується в музикознавстві так неоднозначно як мистецтво диригування. Адже одна група дослідників вважають, що диригування не є мистецтвом і навчатися цьому ремеслу не варто, натомість ставши перед хором чи оркестром можна обмежитися виключно тактуванням, або ж метрономуванням (показ рукою окремих долей такту) виконуваного музичного твору.

Інша ж група дослідників вважає, що диригування, як сфера діяльності заснована виключно на інтуїції, тобто це якась магія, що доступна тільки вибраним людям які володіють виключними надреальними можливостями і через те навчитися диригувати неможливо [4].

Та, "... не варто доводити помилковість таких думок, – стверджує український композитор, диригент, педагог, засновник української диригентської школи М. Колесса, – адже саме життя заперечує такі погляди на мистецтво диригування" [2, с. 3].

На сучасному ж етапі науковці стверджують, що диригування як вид людської діяльності – таке ж виконавське мистецтво як і спів, або ж гра на скрипці, чи то на будь-якому іншому музичному інструменті, все ж воно (диригування) суттєво відрізняється від найрізноманітніших видів музичного виконавства [3].

У пропонованому контексті, доцільно, на наше переконання, задатися логічним питанням – а у чому відмінність цих сфер музичної діяльності?

Відповідаючи на поставлене запитання вдамося до таких роздумів: якщо ж музиканти-виконавці мають справу з інструментами неживої природи, то диригент-хормейстер співпрацює із живими людьми (хористами), котрих він має об'єднати у єдине ціле, у такий спосіб, щоб цей організм зазвучав, як добре налаштований інструмент під орудою хормейстера.

Через те, беручи до уваги специфіку мистецтва хорового диригування, стверджуємо – диригент-хормейстер має володіти цілим комплексом знань і умінь, які б забезпечили йому високу виробничу продуктивність у достатньо специфічній сфері людської діяльності пов'язаної із хоровим мистецтвом.

Найперше диригент-хормейстер має мати якісну професійну освіту, яка б забезпечила йому фундаментальну основу для виконання своїх фахових обов'язків. А саме музикант такого профілю зобов'язаний оперувати знаннями таких музично-теоретичних дисциплін як: елементарна теорія музики, сольфеджіо, гармонія, поліфонія, аналіз музикальних форм, постановка голосу, вокал, хорове аранжування хорове диригування, історія музики, естетика і ряд інших дисциплін музично-естетичного профілю.

Водночас диригент має мати знання із таких специфічних диригентських дисциплін як: тактування, читання хорових партитур у вузькому і широкому розумінні цього поняття¹, методика роботи з хором, окрім цього, аранжування, володіння голосом (для хорового диригента) і ін.

Та зауважимо, що окрім названих нами дисциплін, хормейстер має бездоганно володіти: музичним слухом, почуттям ритму, мати музичний смак, відчуття міри, специфічний темперамент, творчу фантазію, вміти визначати музичну форму чи стиль того чи того виконуваного твору, тобто бути обтяженим усіма якостями якими має володіти диригент.

Водночас, останній має оперувати й комплексом інших знань й умінь, які б розширювали його музично-естетичний світогляд. Найперше це знання й уміння, спрямовані на ретрансляцію інформації від диригента до хориста, що передаються за допомогою цілої системи цілеспрямованих жестів рук і відповідного виразу обличчя, передаючи хористам внутрішній зміст музичного твору.

Хормейстер має також досконало володіти і акторською майстерністю, котра, на наше переконання, відіграє надзвичайно велику роль у творчому процесі життєдіяльності колективу. Разом з тим диригент повинен демонструвати уміння володіти собою за будь-яких обставин у творчому процесі. Йому також необхідно вміти раціонально поводити себе у найрізноманітніших, часом непередбачуваних ситуаціях, що можуть скластися у творчому процесі (здатність до миттєвої реакції у поєднанні із стриманістю, які потрібні диригенту для того, щоб він міг швидко

¹ Читання хорових партитур у вузькому розумінні цього поняття – розшифрування партитури за допомогою фортепіано або внутрішнім слухом. Читання хорових партитур у широкому розумінні – глибоке осмислення партитури.

справлятися із труднощами й викликами, які можуть спорадично з'являтися в будь-який момент під час репетиційного процесу, або ж на сцені) [1].

Разом з тим диригент, як високий професіонал, повинен бути розумною, ініціативною, наполегливою, дисциплінованою, тактовною, чуйною, глибоко порядною, чесною і принциповою людиною, водночас володіти талантом організатора у поєднанні із делікатністю та стриманістю. Саме такі ключові фахові якості необхідні диригенту-хормейстеру, для того щоб стати справжнім лідером творчого процесу художнього колективу.

Водночас диригент має бути ерудованою людиною в галузі літератури, образотворчого мистецтва, а також з ключових питань європейської та світової культури. Важливим досвідом для диригента має бути також і його участь (як правило у процесі навчання) у якості рядового хориста під орудою маститого диригента, "... ключовою здібністю якого має бути особливе його вміння буквально одним жестом максимально наблизити колектив до вінця своїх художніх намірів ..." [4, с. 84].

Висновки. Отже фах диригента-хормейстера зумовлюється сумарністю цілого ряду специфічних знань і умінь, акумульованих в людині, котра добровільно ними сповнюється й на добровільних засадах їх розвиває до рівня самодостатності, й на цьому етапі синхронізуючись із творчим процесом життєдіяльності художнього колективу, співдієвість з яким і стає найвищою метою цього професійного вишколу.

Список використаної літератури:

1. Казачков С. О. О дирижерско-хоровой педагогике. / С. О. Казачков. – М.: Музыка, – 1970 – 310 с.
2. Колесса М. Основи техніки диригування. Навчальний посібник для учнів диригентсько-хорових відділів музичних училищ та студентів диригентських факультетів консерваторій УРСР / М.Ф. Колесса. – 3-є вид. – К.: Муз. Україна, 1981. – 208 с.
- 3.Макаренко Г.Г. Творчість диригента в контексті інтегративного підходу. автореф. дис... д- ра мистецтвознав.: 17.00.01 / Г.Г. Макаренко; Нац. муз. акад. України ім. П.І.Чайковського. — К., 2006. – 158 с.
- 4.Птица К. Б. Мастера хорового искусства. – М., Издательство: Музыка, 1970. – с. 213 с.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 02.04.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 15,81. Наклад 100 пр. Зам. 28.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».